

Dissabte, 26 de febrer de 2005, Paranimf UB

Conferència Eix 3

L'educació pública com a eix vertebrador del sistema educatiu

Ponents:

Nico Hirtt (del Moviment École Democratique de Bèlgica)

Victòria Camps (catedràtica de filosofia moral i política)

Ximo Prats (catedràtic de didàctica de la història)

Moderadora: Agnès Barba

Ximo Prats

S'ha de trencar amb el fatalisme d'un futur tancat i predeterminat. La millor manera de trencar amb aquesta concepció i de lluitar per aconseguir l'escola que es desitja és formular explícitament les característiques del sistema educatiu ideal.

Hauríem d'aconseguir un sistema educatiu amb les següents característiques: ha de potenciar el principi d'igualtat d'oportunitats; esdevenir un element important per propiciar la cohesió social; ha de constituir-se com un agent fonamental que promogui el principi de solidaritat i que compensi amb tot tipus de mesures i recursos la desigualtat social; ha d'esdevenir un laboratori privilegiat per la democràcia; ha de ser una peça clau per la millora de la societat. Tanmateix, el sistema actual no afavoreix una escola amb aquestes característiques ja que predominen les visions subsidiàries i assistencialistes del sistema educatiu.

El sistema educatiu actual tendeix a construir individus alfa i beta, fent referència al món dibuixat per Aldous Huxley en la novel·la *Un món feliç*. S'ha d'aconseguir un sistema igualitari però no uniformitzador i que inclogui les característiques esmentades; l'assoliment d'aquest sistema ideal passa per fomentar l'escola pública. Un bon exemple d'un sistema educatiu públic reeixit i en el qual ens podem inspirar és el sistema finès. A Finlàndia gairebé un 100% de l'escola primària és pública i el sistema educatiu és molt més solidari i igualitari que aquí. La clau d'aquest sistema educatiu finès és l'ampli suport social del qual gaudeix l'escola pública. La professió de mestre és altament reconeguda i només un 15% d'aquells qui volen ser professors de l'escola pública poden esdevenir-ho. El suport de les institucions polítiques a l'escola pública és continu i ampli.

En el cas espanyol l'escola pública va esdevenir una reivindicació de finals dels setanta vinculada a la demanda de més justícia social. No obstant, actualment l'atac neoliberal dificulta la construcció d'una escola pública consolidada. Es penalitza el creixement de l'escola pública la qual cosa afavoreix el creixement de l'escola privada. S'està produint una dualització social on les classes baixes es concentren a les escoles públiques i la resta en les escoles privades. Tanmateix, el Fòrum és un exemple que demostra l'existència d'una xarxa de persones disposades a trencar aquesta dinàmica. Cal defensar l'escola pública per combatre l'exclusió social.

Per aconseguir el que es proposa (defensar l'escola pública) s'ha d'establir una aliança amb tots els agents implicats per tal de: superar els dèficits estructurals dels centres; recuperar l'impuls dels docents i introduir l'auto-exigència i l'auto-crítica en la tasca del professorat; i, finalment, defensar l'escola pública des d'una acció ciutadana valenta i imaginativa.

Victòria Camps

L'educació és un dret universal i que la millor manera de garantir-lo és amb un sistema educatiu públic. Aquesta és una afirmació que no podem discutir, ha de constituir una obvietat . En tot cas, la única cosa que hem de fer és qüestionar-nos sobre quina mena d'educació pública volem. Això ens ho hem de plantejar constantment, és una pregunta que mai esdevé obsoleta.

L'educació que volem és, en primer lloc, un sistema públic que vertebrí tot el sistema educatiu. L'escola pública no es pot dedicar a cobrir els buits que no cobreix el mercat ja que d'aquesta manera s'afavoreix el sorgiment d'un sistema educatiu dual, on la població es divideix entre aquella que pot pagar un centre escolar privat i aquella que no el pot pagar. En l'època franquista de l'escola pública se'n deia l'escola dels pobres i que no podem tornar a caure en el mateix parany. La funció de l'educació pública és liderar i marcar les pautes de tot el sistema educatiu. Ha de recuperar el prestigi social que ha perdut a partir de la millora de l'excel·lència, de la introducció d'elements innovadors, etc.

Per tal que l'educació pública garanteixi el dret a l'educació ens hem de plantejar quins són els reptes fonamentals que aquesta ha de complir. El primer repte és la igualtat

d'oportunitats; és pertinent recuperar l'afirmació que diu que la millor manera de corregir la desigualtat és "tractant desigualment al desigual". Així mateix també s'ha de promoure un ensenyament més diversificat que afronti millor la desigualtat. Un segon repte, és la cohesió social i que l'escola pública ha d'aconseguir integrar els immigrants en el sistema educatiu. Aquesta acció ha d'anar coordinada amb les tasques dels agents polítics –principalment dels Ajuntaments. Finalment, el tercer repte és la formació de la persona i la transmissió dels valors del civisme. Els valors cívics són els valors laics d'una societat laica que expressen el mínim ètic que ha de ser compartit per tothom. S'ha de fomentar el respecte a les persones i aquest ha de constituir un objectiu clau de l'educació. Al mateix temps, tots els agents socials s'han d'implicar en la tasca educativa per tal de poder formar persones cíviques.

Nico Hirt

La conferència vol respondre a dues preguntes claus: Perquè és pertinent lluitar per una educació pública?, Quines amenaces pesen sobre l'educació pública?

En primer lloc, l'educació no és mai neutre políticament; el discurs sobre l'educació de les instàncies dominants es camufla sota l'aparença d'humanitarisme tanmateix darrera aquest discurs existeix una voluntat de reproducció ideològica, política, econòmica i de divisió social. És una visió de l'escola basada en el valor de la competició i l'homogeneització.

Tanmateix, la voluntat de transformar el món genera una altra imatge de l'educació; la d'una educació que estigui a disposició dels oprimits i que ofereixi eines per canviar el món. Per tant, no només cal defensar una escola pública sinó que també s'ha de lluitar per una escola democràtica.

És pertinent lluitar per una escola pública i democràtica atès que els infants d'origens socials diferents no són iguals davant del mateix aprenentatge. Els fills/es de les classes benestants freqüenten les escoles privades i, en canvi, els fills/es dels treballadors manuals es concentren en el sector públic (70%). Segons l'informe PISA la majoria de diferències en els nivells d'aprenentatge són conseqüència de l'origen social. Les diferències de rendiment entre els alumnes de les escoles públiques i els de les escoles privades són aparents ja que no reflecteixen la capacitat d'aprenentatge ni el nivell escolar sinó l'origen social de l'alumnat. Aquestes diferències aparents reforcen les desigualtats socials; exposa que les famílies de classe treballadora escullen els

centres escolars en funció de la proximitat i, en canvi, les famílies burgeses fan la tria a partir de la qualitat de l'escola.

La solució a aquesta problemàtica no és la introducció dels infants de classe treballadora en les escoles privades. Ho demostra el cas de Bèlgica on les escoles privades han integrat molts infants de classe treballadora però, al mateix temps, l'escola pública s'ha convertit en una escola d'elit –que ha atret les classes més afavorides. Així, avui dia a Bèlgica la desigualtat no s'identifica amb el fet de dividir el sistema educatiu entre els alumnes de l'escola privada i els alumnes de l'escola pública sinó que la desigualtat existeix dins les dues xarxes. A més a més, el desenvolupament de l'escola privada ha afavorit la creació de quasi-mercats amb una competència molt forta entre les escoles. Bèlgica és el país on la llibertat d'escollir escola és més gran però aquest fet afavoreix la situació de mercat escolar. La UE vol estendre a tots els països la filosofia de la llibertat dels pares d'escollir escola però aquest és un mecanisme pervers que s'erigeix com a pretext per fomentar la segregació escolar i, per tant, social. Si cal escollir entre el dret d'alguns pares a escollir escola o el dret dels infants de gaudir d'una educació de qualitat independentment de l'origen social és més important potenciar el dret dels infants.

La segona part de la ponència se centra en relatar l'amenaça que viu actualment l'escola pública. Davant la crisi econòmica la Comissió Europea i el Consell de ministres han desenvolupat una estratègia per modificar els sistemes educatius europeus. Aquesta és una crisi caracteritzada per dues qüestions: crisi econòmica i crisi de pressupost. El doble context genera una contradicció, en relació al futur dels sistemes educatius, difícil de resoldre. Per una banda, enfront la crisi econòmica la Patronal Europea (European Round Table) demana que es recorri a l'ensenyament per respondre adequadament a les demandes del mercat. Per altra banda, però, des d'aquesta mateixa instància (l'ERT) s'afirma que els estats han de disminuir la despesa social (i per tant, en educació) per fer front a la crisi. Conseqüentment, la Unió Europea es troba, davant del següent repte: com aconseguir que el sistema educatiu respongui millor a les necessitats del mercat però que alhora sigui més barat? Per respondre a aquesta pregunta s'han de tenir en compte determinats factors contextuais. Per una banda, el mercat demanda mà d'obra qualificada però s'observa que la demanda d'ocupació que creix més ràpid és la dels llocs de treball de baixa qualificació. Es produeix una dualització del mercat de treball on un 20-25% de la població té llocs de treball molt qualificats i un 50-60% té llocs de treball de molt baixa

qualificació (a tall d'exemple: la demanda laboral que augmenta més ràpidament és la dels reponedors de les màquines de Coca-cola i la dels distribuïdors de pizza). Per altra banda, la imprevisibilitat de l'entorn econòmic i social actual obliguen a formar gent amb competències variades i amb capacitat d'adaptació; es reclama mà d'obra flexible. Per tant, ens trobem en un moment on la dualització del mercat de treball i la flexibilitat marquen la pauta de les polítiques educatives. Augmenten les inversions en educació per aquest 20-25% del mercat laboral que ocuparà els llocs de treball més qualificats mentre es disminueix la inversió en l'ensenyament de la majoria i es potencia una educació flexible, mòbil i 'rentable'. A més a més, s'ha de tenir en compte que l'educació s'ha erigit com un nou sector mercantil on és possible extreure'n grans beneficis, la qual cosa fomenta, encara més, la privatització i mercantilització de l'educació.

Debat

Es fa referència als països europeus on l'educació pública gaudeix de prestigi, com Suècia o Finlàndia, i es discuteixen els motius que han afavorit aquesta situació per tal de poder-los importar al nostre país. S'exposa que a Suècia l'educació pública és obligatòria per a tothom la qual cosa constitueix el mecanisme més eficaç per garantir-ne el seu èxit. El cas de Finlàndia és relativament diferent atès que, per qüestions de paisatge urbà, és gairebé impossible que una família tingui més d'una escola a prop.

Es debat sobre la hipocresia existent en la nostra societat on els qui defensen l'escola pública porten els seus fills a la privada. S'argumenta que la hipocresia de la societat condueix a un model hipòcrita de finançament del sistema educatiu.

Es parla del nou projecte europeu de construcció d'un Espai Europeu d'Ensenyament Superior (conegut com a Procés de Bologna) i es posa de manifest que aquest procés respon a les exigències que l'Organització Mundial del Comerç ha fet a la Unió Europea en matèria d'Educació Superior: substituir els diplomes nacionals per un certificat internacional de competències. Harmonitzar els cursos universitaris a escala mundial per tal que l'estudiant-client pugui tenir llibertat de passar d'un proveïdor d'ensenyament a un altre; eliminar les barreres que impedeixen la lliure circulació d'estudiants; i establir sistemes de qualitat que permetin valorar les ofertes formatives a nivell mundial. S'afirma, per tant, que el procés de Bologna respon als interessos dels agents econòmics neoliberals.

S'exposa el cas italià on les escoles públiques han de buscar esponsors per tal de poder subsistir. Per tant, s'introdueix la lògica de les escoles privades dins l'escola pública.